

Veel gestelde vragen & antwoorden over aansprakelijkheid

VSV's en IGO's vragen zich regelmatig af hoe het zit met verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid bij integrale geboortezorg. Zo kan er bijvoorbeeld sprake zijn van civielrechtelijke of tuchtrechtelijke aansprakelijkheid. Het juridisch kader aansprakelijkheid (april 2019) en de handreiking verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid bij integrale zorg (april 2016) geven een goed inzicht in dit thema. Mede op basis hiervan is een overzicht van veel gestelde vragen en antwoorden opgesteld.

- **Wat is het uitgangspunt van aansprakelijkheid?**

Iedereen draagt zijn eigen schade, tenzij deze schade op een ander kan worden afgewenteld. Dat is bijvoorbeeld het geval als een ander zich verwijtbaar onjuist heeft gedragen en de schade door dat gedrag is veroorzaakt. Verwijtbaar onjuist gedrag kan gelegen zijn in een toerekenbare tekortkoming in de nakoming van een geneeskundige behandelovereenkomst of in een onrechtmatige daad. In beide gevallen zal gekeken worden of de zorgprofessional buiten de professionele standaard is getreden. Iedere zorgprofessional is immers in beginsel verplicht zich aan deze standaard te houden. Bij zorg voor individuele zwangeren is het uitgangspunt dat iedere geboortezorgprofessional verantwoordelijk is voor het eigen handelen.

- **Bij wie rust stel- en bewijsplicht?**

Om in aanmerking te komen voor een schadevergoeding zal de zwangere/moeder moeten stellen en, bij betwisting, moeten bewijzen dat de geboortezorgprofessional onzorgvuldig heeft gehandeld of heeft nagelaten te handelen daar waar dat wel had gemoeten.

- **Wat is het verschil tussen verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid?**

Verantwoordelijkheid is de verplichting om te voldoen aan één of meer juridische normen (zie volgende vraag). Aansprakelijkheid is de juridische consequentie die zich kan voordoen als niet aan deze norm of normen wordt voldaan en tot schade aan de patiënt heeft geleid.

- **Welke juridische normen spelen bij integrale geboortezorg?**

De belangrijkste juridische normen die spelen bij integrale geboortezorg zijn:

- 1) Voldoen aan privaatrecht (WGBO).
- 2) Voldoen aan de Wet BIG (tuchtrecht).
- 3) Voldoen aan de Wkkgz.

Deze normen geven de verplichtingen aan waaraan een geboortezorgprofessional moet voldoen.

I Voldoen aan privaatrecht (WGBO)

- **Met wie sluit de zwangere/moeder de geneeskundige behandelovereenkomst?**

De verloskundige sluit - onder normale omstandigheden - een geneeskundige behandelovereenkomst met de zwangere/moeder. Na verwijzing in het kader van monodisciplinaire zorg of bij integrale geboortezorg kan de zwangere/moeder (aanvullend) een geneeskundige behandelovereenkomst met het ziekenhuis respectievelijk de gynaecoloog sluiten. Een VSV of een IGO (in de huidige verschijningsvormen!) is géén hulpverlener en sluit géén geneeskundige behandelovereenkomst met de zwangere/de moeder. Dit ligt niet anders wanneer de IGO met een zorgverzekeraar contractuele afspraken maakt over integrale geboortezorg en -bekostiging. De IGO verleent geen zorg aan de zwangere. Dit betekent dat de IGO niet snel aansprakelijk kan worden geacht voor de zorgverlening.

- **Is het denkbaar dat - los van de huidige praktijk - IGO's wel een geneeskundige behandelovereenkomst met de zwangere/moeder kunnen sluiten?**

Anders dan met de huidige verschijningsvormen is het denkbaar dat een IGO zelf een geneeskundige behandelovereenkomst aangaat met de zwangere/moeder, waardoor er een behandelrelatie ontstaat tussen de IGO en de patiënt. Een dergelijk IGO die zelf integrale geboortezorg biedt, heeft op grond van de WTZi een toelating nodig en heeft de verplichting om goede zorg te leveren (artikel 2 Wkkgz). Een IGO kan dan aansprakelijk zijn voor enerzijds hulppersonen (artikel 6:76 BW) en anderzijds hulpmiddelen (artikel 6:77 BW) die bij de zorgverlening worden ingezet. Civielrechtelijk kan een geboortezorgprofessional aansprakelijk zijn voor het gedrag van een ander. Lees meer over IGO's die zelf een geneeskundige behandelovereenkomst met een zwangere /moeder aangaan in het *Juridisch kader aansprakelijkheid (april 2019)*.

- **Kan een VSV / IGO de schijn van hulpverlenerschap opwekken?**

Ja, een VSV of een IGO kan onbedoeld de schijn opwekken dat een VSV of een IGO zelf (mede) hulpverlener is en dus (mede) een geneeskundige behandelovereenkomst met de zwangere/moeder sluit. Als een VSV of een IGO met één naam, één overkoepelend logo, één centraal telefoonnummer en één gezamenlijke website naar buiten treedt, dan kan een VSV/IGO een voor patiënten herkenbaar samenwerkingsverband zijn en zich 'gedragen en/of verklaren' als hulpverlener. De patiënt kan dan mogelijk terecht de indruk krijgen dat het VSV/ de IGO haar contractspartij is.

- **Speelt onrechtmatige daad een rol bij geboortezorg?**

Verwijtbaar onjuist gedrag kan - naast een toerekenbare tekortkoming in de nakoming van een geneeskundige behandelovereenkomst - ook gelegen zijn in een onrechtmatige daad. In gevallen van wrongful life en wrongful birth kan de vader een vorderingsrecht hebben gebaseerd op een onrechtmatige daad. Een kind kan bij wrongful life ook nog eens een vorderingsrecht hebben gebaseerd op onrechtmatige daad.

- **Geldt voor een IGO centrale aansprakelijkheid?**

De huidige IGO's zijn géén zorgaanbieders/zorginstellingen. IGO's hebben geen eigen instelling van waaruit de zorg wordt verleend. Gevolg hiervan is dat er voor een IGO géén centrale aansprakelijkheid - zoals bij ziekenhuizen - geldt. Dus de IGO is niet mede aansprakelijk voor een eventuele tekortkoming in geneeskundige behandelovereenkomst die door een geboortezorgprofessional is gesloten.

- **Wat is de professionele standaard en mag je hiervan afwijken?**

De professionele standaard is vastgelegd in de zorgstandaard integrale geboortezorg, andere standaarden, protocollen, richtlijnen, gedragsregels en dergelijke. In juridische uitspraken is vastgelegd dat een professional mag of zelfs moet afwijken van de professionele standaard, als dat in het belang van de patiënt is. Lokale afspraken kunnen ook een kader zijn voor de inhoud van de geboortezorg. Een geboortezorgprofessional bespreekt een afwijking van landelijke richtlijnen of lokale afspraken met de zwangere en maakt een aantekening hiervan in het medisch dossier.

- **Kan een VSV/IGO aansprakelijk zijn voor medische kwesties?**

Intern gerichte VSV's en de IGO's (in de huidige verschijningsvormen) zijn géén hulpverlener in de zin van het Burgerlijk Wetboek (lees: WGBO). Dit brengt met zich dat het VSV/ de IGO – onder normale

omstandigheden – niet ten opzichte van de patiënt aansprakelijk is voor medische kwesties. De verantwoordelijkheid en eventuele aansprakelijkheid rust bij de hulpverleners (lees: geboortezorgprofessionals) die met de zwangere de geneeskundige behandelingsovereenkomst aangaan. Overigens kan aansprakelijkheid ook op een andere manier, zoals bijvoorbeeld uit onrechtmatige daad, ontstaan. Dit uitgangspunt kan bij een extern gerichte VSV of IGO's anders komen te liggen indien een VSV/IGO kwalificeert als een hulpverlener of de schijn opwerpt een hulpverlener te zijn.

- **Kan een VSV/IGO aansprakelijk zijn voor niet-medische kwesties?**

Het antwoord hierop is kort gezegd: ja. Aansprakelijkheid kan ontstaan bij de uitvoering van samenwerkingsafspraken; zowel aan de inkoop- als verkoopkant. Hierbij is het goed om een onderscheid te maken of een VSV/IGO een rechtspersoon is of niet. Een VSV/IGO als rechtspersoon gaat verplichtingen voor zichzelf aan en kan toerekenbaar tekort schieten in de nakoming van een gesloten overeenkomst.

Sommige VSV's maken het onderscheid tussen wel / geen rechtspersoon niet of in ieder geval te weinig. Zo komt het voor dat VSV's die geen rechtspersoon zijn, lid willen worden van een andere organisatie, een subsidie aanvragen, een arbeidskracht inhuren, een ketentraining inkopen of een poging doen om een bankrekening te openen. In een aantal gevallen (zoals bij een de subsidieaanvraag of de bankrekening) lukt dat niet. In andere situaties zal het VSV iets willen regelen, terwijl het in de praktijk alleen maar leidt tot een onverwacht en ongewenst resultaat. Indien een VSV die geen rechtspersoon is een arbeidskracht (werknemer of ZZP-er) inhuurt, dan is het VSV formeel niet de werkgever of opdrachtgever en is verder onduidelijk wie deze rol vervult.

VSV/IGO bestuurders kunnen bij derden de schijn opwekken dat het VSV of de IGO een rechtspersoon is, terwijl dit niet overeenkomt met de werkelijkheid. Dit brengt voor de VSV/IGO bestuurders onbedoeld het risico met zich dat zij geacht worden dergelijke overeenkomsten aan inkoop- of verkoopkant voor zichzelf te zijn aangegaan. De betrokken bestuurders zullen in geval van een claim de rekening proberen neer te leggen bij de VSV/IGO leden. Deze situatie bevordert niet het onderlinge vertrouwen en draagt niet bij aan een goede samenwerking binnen het VSV/de IGO.

II Voldoen aan Wet BIG/tuchtrecht

- **Hoe zit het met voorbehouden handelingen?**

De Wet BIG regelt dat een aantal handelingen is voorbehouden aan bepaalde beroepsbeoefenaren. Voorbeelden zijn: - heilkundige handelingen; - verloskundige handelingen; - puncties; - katheterisaties; - en het voorschrijven van UR-geneesmiddelen. Gynaecologen en verloskundigen hebben een *zelfstandige bevoegdheid* tot het verrichten van de aan hen voorbehouden handelingen en beslissen hiertoe zelf binnen het kader van het deskundigheidsgebied.

- **Hoe zit het verder met voorbehouden handelingen?**

Een geboortezorgprofessional die zelfstandig bevoegd is om een voorbehouden handeling te verrichten moet bekwaam zijn. Géén bekwaamheid betekent géén bevoegdheid. Anderen dan de aangewezen geboortezorgprofessionals kunnen *in opdracht* van een zelfstandig bevoegde geboortezorgprofessional een voorbehouden handeling verrichten. Hiervoor gelden specifieke delegatie- en acceptatiecriteria van de Wet BIG.

- **Hoe zit het met niet voorbehouden handelingen?**

Alle geboortezorgprofessionals kunnen en mogen een niet voorbehouden handeling verrichten. Net zoals bij voorbehouden handelingen is bekwaamheid cruciaal bij het uitvoeren van niet-voorbehouden handelingen.

- **Hoe wordt bij tuchtrecht getoetst of een geboortezorgprofessional goed heeft gehandeld?**

Voor geboortezorgprofessionals voor wie het tuchtrecht geldt, worden twee tuchtnormen gehanteerd:

- 1) Een handelen of nalaten in strijd met de zorg die hij/zij hoort te verlenen ten opzichte van de zwangere.
- 2) Een ander handelen of nalaten in strijd met het belang van een goede uitoefening van de individuele gezondheidszorg.

Met de tweede tuchtnorm kan een tuchtcollege een geboortezorgprofessional mogelijk een maatregel opleggen als de organisatie van de geboortezorg een gebrek vertoont, mits de professional hiervoor verantwoordelijk is.

- **Wat is de professionele standaard en mag je hiervan afwijken?**

De professionele standaard is vastgelegd in de zorgstandaard integrale geboortezorg, andere standaarden, protocollen, richtlijnen, gedragsregels en dergelijke. In juridische uitspraken is vastgelegd dat een professional mag of zelfs moet afwijken van de professionele standaard, als dat in het belang van de patiënt is. Lokale afspraken kunnen ook een kader zijn voor de inhoud van de geboortezorg. Een geboortezorgprofessional bespreekt een afwijking van landelijke richtlijnen of lokale afspraken met de zwangere en maakt een aantekening hiervan in het medisch dossier.

- **Is er voor een geboortezorgprofessional sprake van een gezamenlijke tuchtrechtelijke aansprakelijkheid?**

Nee, het is zeer onwaarschijnlijk dat een geboortezorgprofessional die samenwerkt in het kader van integrale geboortezorg daarvoor tuchtrechtelijk aansprakelijk wordt gesteld voor het handelen of nalaten van een andere geboortezorgprofessional. Dit kan civielrechtelijk anders liggen, waarbij een geboortezorgprofessional aansprakelijk kan zijn voor het gedrag van een ander. Tuchtrechtelijk gezien is er voor de geboortezorgprofessionals *géén gezamenlijke aansprakelijkheid* voor de inhoud van de zorgverlening aan de zwangere.

Uitgangspunt is dat iedere geboortezorgprofessional tuchtrechtelijk aansprakelijk is voor het eigen handelen of nalaten. Dit uitgangspunt geldt ook als geboortezorgprofessionals samenwerken. Wanneer een zwangere/moeder een klacht indient tegen een aantal geboortezorgprofessionals - ook in de situatie dat deze vermeend niet of onvoldoende hebben samengewerkt -, dan is er voor elke geboortezorgprofessional een *afzonderlijk oordeel* over het handelen of nalaten.

- **Is er gezamenlijke tuchtrechtelijke aansprakelijkheid bij een coördinerend zorgverlener?**

Ook als samenwerkende geboortezorgprofessionals een van hen aanwijzen als coördinerend geboortezorgprofessional die daarmee aanspreekpunt voor de zwangere is, dan blijven de geboortezorgprofessionals ieder voor zich aansprakelijk voor het eigen handelen of nalaten. Een coördinerend zorgverlener, kan wel aansprakelijk zijn voor het niet nakomen van de coördinatie werkzaamheden.

Aandachtspunt is verder hoe een geboortezorgprofessional omgaat met de situatie dat hij/zij niet of niet tijdig informatie krijgt van de coördinerend zorgverlener.

III Voldoen aan de Wkkgz

- **Hoe wordt in algemene zin getoetst of een geboortezorgprofessional goed heeft gehandeld?**

De Wkkgz schrijft voor dat geboortezorgprofessionals goede zorg moeten bieden. Dit sluit grotendeels aan bij de WGBO norm: *“De geboortezorgprofessional voldoet aan goed hulpverlenerschap. De zorg moet zijn verleend op een wijze die de redelijk bekwaam en handelend vakgenoot in dezelfde omstandigheden zou hebben betracht. De professional moet handelen overeenkomstig de professionele standaard van de eigen beroepsgroep.”*

Verder zijn geboortezorgprofessionals verplicht om de kwaliteit van de verleende geboortezorg op een systematische wijze te registreren, te toetsen en op basis daarvan de geboortezorg te verbeteren.

- **Legt de Wkkgz verplichtingen op aan een VSV/IGO?**

Intern gerichte VSV en de IGO's (in de huidige verschijningsvormen) zijn géén zorgverlener/zorgaanbieder. Dit kan bij een extern gerichte VSV of IGO's anders komen te liggen indien een VSV/IGO kwalificeert als een zorgverlener/zorgaanbieder of de schijn opwerpt een zorgverlener/zorgaanbieder te zijn.

- **Wat doet de inspectie?**

De inspectie Gezondheidszorg en Jeugd (IGJ) houdt toezicht op de kwaliteit en veiligheid van de geboortezorg. IGJ kijkt daarbij naar alle zorgaanbieders die betrokken zijn bij de geboortezorg. Hierin staat het terugdringen van risico's voor moeder en kind voorop: tijdens de zwangerschap, de bevalling en de kraamperiode. Het uitgangspunt voor het toezicht door IGJ zijn wetten zoals Wkkgz en Wet BIG. IGJ toetst de zorgverleners aan: - de zorgstandaard integrale geboortezorg; - het advies *Een goed begin* van de stuurgroep zwangerschap en geboorte; - en de praktische uitwerking die de beroepsgroepen aan wet- en regelgeving geven in hun richtlijnen.

IV Slot

- **Hoe ga ik om met kans op aansprakelijkheid?**

Hoe hoger de kwaliteit van de zorg hoe lager het risico op aansprakelijkheid. Verder zijn preventie en verwachtingenmanagement belangrijk. Zorgaanbieders hebben hiervoor een beroeps- en bedrijfsaansprakelijkheidsverzekering gesloten. Voor tuchtrecht kan dit eventueel worden aangevuld met een rechtsbijstandsverzekering.

Voor IGO's, zijnde rechtspersonen, is het raadzaam dat zij voor risico's die voortvloeien uit samenwerking een aansprakelijkheidsverzekering mogelijk aangevuld met een rechtsbijstandsverzekering afsluiten. Afhankelijk van de feiten en omstandigheden kunnen dergelijke verzekeringen gewenst zijn voor VSV's die rechtspersoon zijn. Voor een VSV die feitelijk een IGO in oprichting is, ligt dat meer voor de hand dan voor een VSV die (alleen) afspraken maakt over de kwaliteit van zorg en die verder niet of nauwelijks activiteiten buiten de eigen kring verricht/ niet of nauwelijks deelneemt aan het economisch verkeer.

Voor bestuurders van een rechtspersoon zijn er gerichte bestuurdersaansprakelijkheidsverzekeringen.

- **Zijn er aansprakelijkheidsverzekeringen voor netwerkorganisaties?**

Enkele marktpartijen onderzoeken de mogelijkheid van een overkoepelend verzekeringsarrangement voor VSV's/IGO's. Zolang een dergelijk arrangement er niet is, kunnen VSV partijen overwegen om verzekeringsissues in praktische zin op te lossen door de verzekeringspolissen aan te gaan met één en dezelfde verzekeraar. Hiermee creëer je de situatie dat er één partij is die een claim behandelt, één partij is die uitbetaalt en er géén verzekeraar is die naar een andere verzekeraar verwijst.

- **Zijn verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid een reden om geen VSV te vormen of een rechtspersoon op te richten?**

Nee, verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid behoren het vormen van een VSV of het oprichten van een rechtspersoon (VSV of IGO) niet in de weg te zitten. Bovenvermelde vragen en antwoorden geven hierop een heldere blik. Voor alles bestaat een passende oplossing of is die te bedenken en uit te werken.

- **Nog een andere vraag?**

Heeft u als VSV of IGO een vraag waarop deze FAQ geen antwoord geeft of is het gegeven antwoord in uw specifieke situatie niet voldoende, dan kunt u dit voorleggen aan:

juridischehelpdesk@collegepz.nl